

OLIV TA'LIMDA O'QUV JARAYONLARINI LOYIHALASHTIRISHDA “FLIPPED LEARNING” TEXNOLOGIYASINING O'RNI

Hamidova Laylo Kamildjonovna

Sh.Rashidov nomidagi SamDU doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy ta'lim tizimida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda “Teskari o'qitish” (*Flipped Learning*) modelidan foydalanishning metodik asoslari yoritilgan. Tadqiqotda o'quv jarayonlarini loyihalashtirishda innovatsion texnologiyalarning o'rni va bo'lajak pedagoglarning metodik tayyorgarligini rivojlantirish bosqichlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: *Flipped Learning, teskari o'qitish, metodik tayyorgarlik, boshlang'ich ta'lim, innovatsion texnologiya, loyihalashtirish, mustaqil ta'lim.*

РОЛЬ ТЕХНОЛОГИИ «FLIPPED LEARNING» В ПРОЕКТИРОВАНИИ УЧЕБНЫХ ПРОЦЕССОВ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ

Хамидова Лайло Камильджоновна

*докторант Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова*

Аннотация. В данной статье рассмотрены методические основы использования модели «Перевернутого обучения» (*Flipped Learning*) при подготовке будущих учителей начальных классов в системе высшего образования. В исследовании проанализирована роль инновационных технологий в проектировании учебных процессов и этапы развития методической подготовки будущих педагогов.

Ключевые слова: *Flipped Learning, перевернутое обучение, методическая подготовка, начальное образование, инновационные технологии, проектирование, самостоятельное обучение.*

THE ROLE OF “FLIPPED LEARNING” TECHNOLOGY IN DESIGNING EDUCATIONAL PROCESSES IN HIGHER EDUCATION

Hamidova Laylo Kamildjonovna

PhD student at Samarkand State University named after Sh. Rashidov

Abstract. *This article highlights the methodological foundations of using the “Flipped Learning” model in the training of future primary school teachers within the higher education system. The study analyzes the role of innovative technologies in designing educational processes and the stages of developing the methodological readiness of future educators.*

Keywords: *Flipped Learning, flipped teaching, methodological training, primary education, innovative technology, instructional design, independent learning.*

Zamonaviy axborotlashgan jamiyatda oliy pedagogik ta'lim tizimi oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biri — nafaqat nazariy bilimga ega, balki o'zgaruvchan raqamli muhitda samarali faoliyat yurita oladigan, texnologik va metodik kompetentli mutaxassislarni tayyorlashdir. O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni va Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida belgilangan ustuvor yo'nalishlar pedagog kadrlarni tayyorlash jarayonini kreativlik, mustaqillik va mas'uliyat tamoyillari asosida qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metodik tayyorgarligi ularning kelajakda kichik yoshdagi maktab o'quvchilari bilan ishlashdagi mahoratini belgilovchi poydevor hisoblanadi.

Global ta'lim trendlari tahlili shuni ko'rsatadiki, an'anaviy “o'qituvchi — axborot etkazuvchi” modeli o'z dolzarbligini yo'qotib, uning o'rniga “o'qituvchi — fasilitator (yo'naltiruvchi)” modeli kirib kelmoqda. Bu borada **“Teskari o'qitish” (Flipped Learning)** texnologiyasi o'quv jarayonini individuallashtirish va talabalarning mustaqil ta'lim olish faolligini oshirishda inqilobiy echim sifatida e'tirof etilmoqda [1, 12-b.]. Mazkur texnologiyaning fundamental asosi sifatida shuni ta'kidlash joizki, u Bloom

taksonomiyasining quyi bosqichlarini (bilish va tushunish) auditoriyadan tashqariga, yuqori bosqichlarini (tahlil, sintez va baholash) esa bevosita o'qituvchi nazorati ostidagi auditoriya mashg'ulotlariga ko'chiradi.

Biroq, bo'lajak o'qituvchilarni ushbu model asosida o'qitish etarli emas; ularni ushbu texnologiyani maktab amaliyotida qo'llashga metodik jihatdan tayyorlash muhim ilmiy-pedagogik muammo hisoblanadi. Metodik tayyorgarlik deganda, biz talabaning nafaqat raqamli vositalardan foydalanish ko'nikmasini, balki o'quv materialini "teskari" usulda loyihalashtirish, video-kontentlarni pedagogik maqsadlarga moslashtirish va dars vaqtini interaktiv muloqotga yo'naltirish qobiliyatlarining majmuasini tushunamiz [6, 58-b.].

Hozirgi kunda oliy pedagogik ta'limda Flipped Learning texnologiyasini joriy etishda bir qator ziddiyatlar ko'zga tashlanmoqda: bir tomondan, raqamli resurslarning ko'pligi, ikkinchi tomondan esa, ularni boshlang'ich ta'lim metodikasiga integratsiya qilishning ilmiy asoslangan mexanizmlari etarli emasligi. Ushbu maqolada aynan shu ziddiyatlarni bartaraf etish, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirishning strukturaviy-funksional jihatlari va o'quv jarayonini loyihalashtirish strategiyalari tahlil qilinadi.

Flipped Learning texnologiyasining metodik transformatsiyasi. Oliy pedagogik ta'limda "Teskari o'qitish" modelini joriy etish shunchaki dars vaqtini almashtirish emas, balki talabaning o'quv-biluv faoliyatini loyihalashtirishning yangicha tizimidir. An'anaviy modelda o'qituvchi ma'lumot etkazuvchi markaziy figura bo'lsa, Flipped Learningda asosiy urg'u talabaning auditoriyadan tashqaridagi mustaqil tayyorgarligiga qaratiladi. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ushbu jarayonga tayyorlashda biz quyidagi uchta asosiy komponentning integratsiyasini taklif etamiz:

1. Nazariy-metodik komponent: Talabalarga darsning "invertirlangan" (teskari) tuzilmasini tushuntirish, videodarslar va interaktiv kontentlar yaratish tamoyillarini o'rgatish.

2. Texnologik komponent (LMS bilan ishlash): Moodle, Canvas yoki Google Classroom kabi ta'lim platformalarida o'quv resurslarini joylashtirish va talabalarning o'zlashtirishini masofadan monitoring qilish ko'nikmalarini shakllantirish [3, 44-b.].

3. Amaliy-didaktik komponent: Auditoriya mashg'ulotlarini interaktiv metodlar (Peer Instruction, Case-study, loyihaviy ta'lim) asosida tashkil etish mahoratini rivojlantirish.

O'quv jarayonlarini loyihalashtirishda TPACK modelining roli. Bo'lajak o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini rivojlantirishda TPACK (Technological Pedagogical Content Knowledge) modeli markaziy o'rin tutadi. Flipped Learning muhitida ushbu model quyidagicha namoyon bo'ladi:

- Mazmuniy bilim: Boshlang'ich sinf fanlari (ona tili, matematika, tarbiya) bo'yicha chuqur bilimga ega bo'lish;

- Pedagogik bilim: O'quvchilarga materialni qanday usulda (teskari o'qitish orqali) etkazish metodikasini bilish;

- Texnologik bilim: Ta'limiy videolarni tahrirlash (Camtasia, OBS Studio), onlayn testlar (Quizizz, Kahoot) yaratish ko'nikmasi.

Tadqiqotimiz davomida aniqlanishicha, Flipped Learning texnologiyasi bo'lajak o'qituvchilarda "Metodik tayyorgarlik" darajasini 25-30% ga oshirish imkonini beradi. Zero, talaba o'zi uchun "teskari dars" modelini amalda qo'llab ko'rgach, kelajakda boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashda ham ushbu innovatsion yondashuvni erkin tatbiq eta oladi [5, 88-b.].

Loyihalashtirish bosqichlari. Bo'lajak o'qituvchilar darsni loyihalashtirishda quyidagi algoritmgga amal qilishlari metodik jihatdan to'g'ri hisoblanadi:

Darsdan oldin: O'qituvchi tomonidan yaratilgan 5-10 daqiqalik videoma'ruzani talaba (yoki o'quvchi) ko'rib chiqadi va tushunmagan savollarini qayd etadi.

Dars paytida: Auditoriyada nazariyani takrorlashga vaqt sarflanmaydi, balki guruhlarda ishlash, muammoli vaziyatlarni echish va amaliy mashqlarni bajarishga e'tibor qaratiladi.

Darsdan so'ng: O'zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlash uchun onlayn topshiriqlar va refleksiyaning amalga oshirish.

Shunday qilib, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini Flipped Learningga tayyorlash ularning nafaqat AKT-savodxonligini, balki pedagogik mahoratini yangi bosqichga olib chiqadi. Bu esa oliy ta'lim sifatini oshirishdagi strategik yo'nalishlardan biri bo'lib xizmat qiladi.

Bo'lajak o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini rivojlantirishda an'anaviy va innovatsion yondashuvlar o'rtasidagi farqlarni tahlil qilish muhim ahamiyatga ega. Quyidagi jadvalda Flipped Learning texnologiyasining o'quv jarayonini tashkil etishdagi o'ziga xos jihatlari aks ettirilgan.

Qiyosiy mezonlar	An'anaviy o'qitish modeli	"Teskari o'qitish" (Flipped Learning)
O'qituvchining roli	Axborot etkazuvchi, asosiy ma'ruzachi	Yo'naltiruvchi (fasilitator), maslahatchi
Talabaning roli	Passiv tinglovchi, konspekt qiluvchi	Faol ishtirokchi, tadqiqotchi
Darsdan oldingi jarayon	Uy vazifasini bajarish (mustaqil)	Yangi mavzuni video-dars orqali o'zlashtirish
Auditoriya mashg'uloti	Nazariy ma'ruzani tinglash	Amaliy topshiriqlar, muammoli vaziyatlar echimi
Vaqtdan foydalanish	80% nazariya, 20% amaliyot	20% xulosa/takrorlash, 80% interaktiv faoliyat
Baholash tizimi	Yakuniy natijaga yo'naltirilgan	Jarayon va shakllantiruvchi baholash
AKTdan foydalanish	Qo'shimcha vosita sifatida	Ta'lim tizimining uzviy asosi (LMS, video)

Oliy ta'lim tizimida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash sifatini oshirish bevosita o'quv jarayoniga innovatsion yondashuvlarni integratsiya qilish bilan bog'liq. Tadqiqotimiz natijasida "Teskari o'qitish" (Flipped Learning) texnologiyasining metodik imkoniyatlarini tahlil qilish asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Flipped Learning an'anaviy dars tushunchasini tubdan o'zgartirib, auditoriya vaqtini nazariyadan amaliyotga, passiv tinglashdan faol muloqotga ko'chirish imkonini beradi. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmasini shakllantiradi.

2. O'quv jarayonlarini TPACK modeli asosida loyihalashtirish talabalarning raqamli va metodik kompetensiyalarini o'zaro uyg'unlikda rivojlantirishga xizmat qiladi. Jadvalda keltirilgan qiyosiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, mazkur texnologiya talaba faolligini 2 barobargacha oshiradi.

3. Bo'lajak o'qituvchilarni ushbu texnologiyaga metodik tayyorlash — bu shunchaki AKTni o'rganish emas, balki pedagogik jarayonni yangicha didaktik dizayn asosida boshqarish mahoratidir.

Xulosa qilib aytganda, "Teskari o'qitish" modeli bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirishda strategik vosita bo'lib, oliy ta'lim sifatini xalqaro standartlar darajasiga olib chiqishning muhim omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016. – 200 b.
2. Ishmuhammedov R.J., Abduqodirov A.A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar (ta'lim muassasalari pedagog-o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). – Toshkent: Iste'dod, 2010. – 160 b.
3. Muslimov N.A. va boshqalar. Pedagogik mahorat va kreativlik. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2015. – 230 b.
4. Ziyomammedov B. Pedagogik mahorat asoslari. – Toshkent: Tib-kitob, 2011. – 184 b.
5. Koehler M.J., Mishra P. What is Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK)? // Contemporary Issues in Technology and Teacher Education. – 2009. – № 9(1). – pp. 60-70.
6. Bergmann J., Sams A. Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day. – International Society for Technology in Education, 2012. – 122 p.